

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 7 april 1916 kl. 12 m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.

I en inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Hökhult väckt motion nr 206 hemställes, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes noga vaka över och genom erforderliga instruktioner eller andra föreskrifter sörja för, att kristendomsundervisningen vid samtliga högre och lägre undervisningsanstalter i vårt land blir meddelad i full överensstämmelse med Guds i bibeln uppenbarade ord och vår svenska kyrkas därpå grundade tro och bekännelse.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet ger villigt sitt erkännande åt motionärens varma nit för religion och sedlighet, vilket alltigenom framlyser i motionen. För honom står de ungas undervisning i evangelisk kristendom såsom villkoret för vårt folks moraliska lyftning och över huvud dess välfärd. Då han anser, att denna undervisning i våra skolor icke alltid bedrives så, att den fulla välsignelsen kan därav uppkomma, vill han, att riksdagen skall anhålla, att Kungl. Maj:t måtte tillhålla dem, som hava att övervaka gällande lagar i detta avseende, att bättre fullgöra sin plikt. Han yrkar således icke stiftande av nya lagar utan endast utfärdande av instruktioner och föreskrifter, som leda till, att gällande lagar bliva åtlydda.

Utskottet har ansett det lämpligt att taga en överblick av de viktigaste härom gällande författningar och bestämmelser om deras tillämpning.

Lagen om ämbetsbrott av präst den 8 mars 1889 stadgar stränga straff, som i vissa fall gå till avsättning, för präst, som finnes »offentligen förkunna eller annorledes utsprida lärosats, som är stridande mot svenska kyrkans lära». Kungl. förordningen den 16 november 1869 stadgar böter eller fängelse i högst ett år för den, som, då han »av föräldrar eller målsman fått sig anförtrott att uppfostra eller undervisa barn, som tillhör svenska kyrkan, söker under utövningen av sådant uppdrag bibringa barnet annan tro än den, som med den evangelisk-lutherska läran överensstämmer». Enligt kungl. förordningen om främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 skall den, som innehar tjänst, vartill hör uppgift att undervisa i kristendom, avsättas, om han anmäler utträde ur svenska kyrkan. Härtill kan läggas, att enligt regeringsformen ingen kan utnämnas till befattning, vartill hör undervisning i kristendom, utan att han bekänner den rena evangeliska läran.

Vad angår övervakandet av att dessa stadgar efterlevas, är följande att märka.

Uppsikten över kristendomsundervisningen vid läroverken är i första hand överlämnad åt eforus. Läroverksstadgan den 18 februari 1905 innehåller härom följande bestämmelse i § 201:

»Eforus tillkommer att hava uppsikt över de allmänna läroverken i stiftet och särskilt över det sätt, på vilket kristendomsundervisningen vid dem handhaves, samt att för sådant ändamål besöka läroverken; börande han, därest brister av honom bemärkas, därom hos överstyrelsen göra anmälan.»

Eforus tillkommer också ett visst inflytande på tillsättandet av lärarebefattningar i kristendom. Enligt nyssnämnda stadga § 183 skall nämligen, då fråga är om lektorstjänst, vari kristendom ingår som ämne, innan överstyrelsen avgiver sitt förslag, genom överstyrelsens försorg tillfälle beredas även vederbörande eforus att inom utsatt tid avgiva underdånigt yttrande, som till överstyrelsen insändes.

Enligt stadgan angående folkundervisningen den 10 december 1897 åligger det dessutom biskop och domkapitel i varje stift att ha en sorgfällig uppsikt över anstalterna för folkundervisningen samt vaka över deras ledning och utveckling till uppfyllande av deras viktiga bestämmelse.

Till läroverksöverstyrelsens handläggning höra, jämlikt instruktionen för läroverksöverstyrelsen den 21 november 1913, ärenden angående fel och försummelse i tjänsten av rektorer, lärare och lärarinnor samt övriga tjänstemän vid rikets allmänna läroverk och högre lärarinneseminariet.

Såväl på läroverkens som folkskolornas område förrättas en sorgfällig, genom detaljerade bestämmelser reglerad inspektion, avsedd att skaffa respektive överstyrelser en noggrann kännedom om undervisningsanstal-

ternas tillstånd och behov samt att övervaka, att gällande författningar vid dem efterlevas. Såväl för läroverks- som folkskoleinspektionen gäller, att, om vederbörande inspektionsförrättare anser det ändamålsenligt, han genom ordföranden må sammankalla anstaltens styrelse ävensom genom rektor eller föreståndare de vid anstalten anställda befattningshavarna eller vissa av dem för att överlägga med dem.

Vid folkskolorna äga prästerna -- som genom sitt ämbetslöfte äro förbundna att »efter bästa förstånd och samvete rent och klart förkunna Guds ord, såsom det är oss givet i den heliga skrift och såsom våra bekännelseskrifter därom vittna» — att övervaka religionsundervisningen. Härom heter det i folkskolestadgan § 63:

»Prästerskapet utöve en sorgfällig uppsikt i synnerhet över kristendomsundervisningen i distriktets skolor. Församlingens lärare böra fördenskull, så ofta deras övriga ämbetsåligganden medgiva, besöka distriktets skolor och, om de därvid finna anledning till anmärkning med hänsyn till förhållandena inom någon skola, sådant anmäla hos vederbörande skolråds ordförande och distriktets folkskolinspektör.»

Över prästerna utöva biskop och konsistorium uppsikt, enligt kungl. cirkuläret den 21 augusti 1786, vad deras lära och leverne angår. Enligt den ovan anförda lagen om ämbetsbrott av präst är konsistorium domstol i fråga om förbrytelse i läran. Det heter: »Avfaller präst från svenska kyrkans lära, varde av domkapitlet skild från prästämbetet och den särskilda tjänst, han inom kyrkan innehar.»

Enligt kyrkostämmoförordningen § 22 tillkommer det kyrkorådet »att i avseende på vad till religionens och sedernas vård hör vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar» och vidare »att vaka däröver, att spridande av vilseförande läror må så vitt möjligt är förekommas».

Då motionären bland annat framhåller behövligheten av »läroböcker, som äro ett troget uttryck av bibelns lära, vilken ligger till grund för undervisningen», vill utskottet erinra om tillvaron av den granskningsnämnd, som har att yttra sig om införandet av nya läroböcker på kristendomsundervisningens område. Denna nämnd, som tillkom för läroverken 1907 och genom kungörelsen den 21 november 1913 erhöll sitt uppdrag utvidgat till att omfatta även folkskolor, består för närvarande av följande personer: en biskop, utsedd av rikets biskopar, två teologie professorer, utsedda den ene av teologiska fakulteten vid Uppsala universitet och den andre av teologiska fakulteten vid Lunds universitet, en lektor vid allmänt läroverk, i vilkens tjänst kristendomskunskap ingår som läroämne, en adjunkt vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium, i vilkens tjänst kristendomskunskap ingår som undervisningsämne, en kyrkoherde samt en

vid folkskola, högre folkskola eller kommunal mellanskola anställd lärare, till vilkens lärareverksamhet hör undervisning i kristendom.

Utskottet kan icke finna annat, än att dessa bestämmelser och instruktioner erbjuda en så betryggande garanti för en bekännelsetrogen kristendomsundervisning, som man rimligen kan begära.

Emellertid anser motionären, att den kontroll över undervisningen, som av nämnda organ skall utövas, icke blir på ett tillfredsställande sätt verkställd, och att följderna därav blivit, att undervisningen i kristendom blivit på ett bedrövligt sätt förvanskad. Utskottet varken vill eller kan bestrida, att fall förekomma, då denna undervisning långt ifrån bedrivs så, som det borde ske, liksom detta ju är fallet med andra läroämnen. Men utskottet förmenar, att den målning av tillståndet, han lämnar, innehåller icke obetydliga överdrifter.

Motionären yttrar på sid. 9: »Om inspektionen, kontrollen över kristendomsundervisningen vid våra läroanstalter varit noggrann, allvarlig och ingående, som den borde varit, skulle nog klagomålen över undervisningens mindre goda beskaffenhet icke varit så allmänna».

Denna motionärens anmärkning utgör, synes det utskottet, ett skarpt och varken berättigat eller bevisat klander mot de män — vanligen i prästerlig ställning — som ha sig ålagt att övervaka nämnda undervisning.

Även vid bedömandet av själva undervisningen, sådan den numera bedrivs vid våra läroanstalter, gör sig motionären skyldig till en mindre korrekt framställning. Så t. ex. heter det på sid. 6:

»Och om hemmen äro goda kristliga hem, där barnen blivit meddelade kunskap om Gud och bibelns heliga sanningar, må vi se till, att den goda kunskap, de fått av föräldrarna i hemmen, icke fråntages dem eller förhindras i sin utveckling genom en religionsundervisning, som visserligen säger sig vilja en opartisk, historisk framställning av de olika kristna eller hedniska religionerna i världen, men som i verkligheten är riktad mot kristendomen».

Kravet på en fullt objektiv och historisk religionsundervisning har med värme förfäktats av framstående män, tillhörande vår statskyrka, vilkas kristliga nit och sinnelag man icke har rätt att betvivla. Man har ingen anledning att antaga, att dessa män ivrat för en opartisk religionsundervisning för att därigenom komma kristendomen till livs.

Vidare säger motionären på sid. 7: »Men tiden är dock sådan, att utvecklingen synes mer och mer gå åt det hållet, att kristendomsundervisning rationaliseras och blir förfelad eller rent av urartar till en undervisning, som i grund och botten strider mot kristendomen».

Även detta uttalande, så allmänt hållet som det är, synes utskottet

innebära en skev framställning av verkliga förhållandet. Motionären har heller icke framfört några bevis till stöd för detta sitt påstående. Att vid våra skolor meddelas kristendomsundervisning av den art, att den i grund och botten strider mot kristendomen, torde väl endast i sällsynta undantagsfall inträffa.

Vad beträffar kristendomsundervisningen vid våra universitet — vilken undervisning också beröres i motionen — vill utskottet som sin bestämda mening uttala, att ingen inskränkning i forsknings- och lärofriheten må ifrågakomma.

Motionens allmänna syftemål synes vara, att kristendomsundervisningen måtte erhålla en mera utpräglat bekännelsetrogen karaktär än vad hittills enligt motionärens uppfattning på många håll varit fallet. Detta mål torde knappast kunna nås på annan väg än därigenom att den dogmatiska sidan av den kristna läran särskilt starkt framhäves. Ett sådant strävande kan dock lätt leda till icke önskvärda konsekvenser såväl med hänsyn till rekryteringen av kristendoms lärare som med hänsyn till den ungdom, som vid våra läroanstalter kommer i åtnjutande av kristendomsundervisning.

Under de senaste 20 åren har det blivit allt svårare för läroverken och seminarierna att få kvalificerade kristendoms lärare, och bristen har blivit så oroväckande, att det befunnits nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder. Sådana ha också för icke längesedan föreslagits av sakkunniga, som tillkallats i ecklesiastikdepartementet för att utreda frågan. I denna utredning meddelas bland annat, att hösten 1915 av 102 lärare-kandidater, som anmält sig till provår, endast 2 medtagit ämnet kristendom, samt att medelantalet ansökningar till lediga tjänster av detta slag under perioden 1904—1915 företer en bestämd tendens till minskning. Lärarekollegiet vid högre realläroverket å Norrmalm sätter denna nedgång i samband med såväl från högkyrkligt som frikyrkligt håll framträdande skärpta krav på renlärighet på det teologiska området. Skulle nu kristendomsundervisningen komma att bli ännu mera konfessionellt accentuerad än den varit, så är fara värt, att anförda svårigheter skulle ännu mera ökas. Dessutom kunde det inträffa, att föräldrar, som hysa en religiös åskådning, som mer eller mindre avviker från svenska kyrkans men som detta oaktat låta sina barn undervisas vid statens läroanstalter, skulle härigenom tvingas att upprätta egna skolor, varigenom de konfessionella stridigheterna otvivelaktigt komme att skärpas.

Läroverksöverstyrelsen, som haft att yttra sig om en fråga liknande den här föreliggande, har uttalat sig mot utfärdandet av sådana nya be-

stämmelser, som avsåge att skapa ytterligare garantier för en konfessionell kristendomsundervisning. Överstyrelsen säger härom bland annat:

»Såvitt överstyrelsen kan finna, måste de bestämmelser, som sålunda nu förefinnas, därest de alltjämt med nit för saken och oförtröttat intresse av alla vederbörande tillämpas, anses vara tillräckliga för att i nu ifrågasvarande avseende bereda den garanti, som genom yttre stadganden må vara möjlig att vinna. Det är emellertid — något som överstyrelsen nu till slut anser sig icke kunna underlåta att framhålla — överstyrelsens bestämda uppfattning, att arten och beskaffenheten av den kristendomsundervisning, som meddelas i våra skolor, i första rummet är beroende på lärarens inre och personliga ställning till kristendomen, och att man över denna ställning näppeligen kan med yttre lagbestämmelser utöva något gagnande inflytande. Detta utesluter emellertid icke, att överstyrelsen framdeles som hittills räknar för en av sina viktigaste uppgifter att med uppmärksamhet följa kristendomsundervisningen och i de helt säkert mycket få fall, då anledning till anmärkning kan yppa sig, även däri söka vinna rättelse.»

Detta läroverksöverstyrelsens yttrande visar, att den kontroll över kristendomsundervisningen, som åligger läroverksöverstyrelsen, ledes av principer, som enligt utskottets mening äro riktiga, och utskottet har all anledning förmoda, att samma uppfattning delas av folkskoleöverstyrelsen.

Då utskottet sålunda anser, *dels* att gällande lagar, föreskrifter och instruktioner äro fullt tillräckliga för att tillförsäkra landets skolungdom en tillfredsställande kristendomsundervisning i enlighet med svenska kyrkans lära, *dels* att övervakandet av dessa bestämmelsers efterlevnad icke är förtjänt av det klander, som kommit till uttryck i motionen, får utskottet hemställa,

att herr Jonssons i Hökhult förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 april 1916.

På utskottets vägnar:

NILS HELGER.

Vid förevarande ärendes behandling ha närvarit: herrar *Helger, Welin, Andersson* i Skrädene, *Andersson* i Milsmaden, *Stenudd, Persson* i Björsbyholm, *Hedström, Rydholm, Hedlund* och *Westerström* *).

*) Icke närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Welin, Andersson* i Skrädene och *Westerström* mot vissa delar av motiveringen.
